

професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 170–176.

4. Терещук О. В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2000. 20 с.

Курята Леонід Леонідович,

доктор філософії у галузі знань
«Право»;

Мировська Анна Всеволодівна,

професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ

Проблема боротьби із шахрайствами упродовж декількох десятиліть не втрачає своєї наукової актуальності та практичної значущості. Основними чинниками, які детермінують увагу до цієї сфери, є можливість проникнення шахраїв до усіх сфер життєдіяльності, їх легка адаптація до правових та економічних змін, а також вміння маскувати протиправну поведінку під цивільно-правові відносини.

Згідно з даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора, упродовж 2017 року зареєстровано 523,9 тис. кримінальних правопорушень, з яких 334,4 тис. (63,8 %) – злочини проти власності, з них 36,7 тис. (6,7 %) – за фактами шахрайства; 2018 року – 487,1 тис. кримінальних правопорушень, з яких 303,1 тис. (62,2 %) – злочини проти власності, з них 33,1 тис. (10,9 %) – за фактами шахрайства; 2019 року зареєстровано 444,1 тис. кримінальних правопорушень, з яких 256,5 тис. (57,8 %) – злочини проти власності, з них 32,4 тис. (12,6 %) – шахрайства; 2020 року – 360,6 тис. кримінальних правопорушень, з яких 189,1 тис. (52,5 %) – злочини проти власності, 26,8 тис. (14,1 %) – шахрайства. У 2021 році на території України зареєстровано 321,4 тис. кримінальних правопорушень, з яких 158,7 тис. (49,4 %) – злочини проти власності, з них 23,8 тис. (7,4 %) – шахрайства [1].

Такі статистичні дані засвідчують щорічне відсоткове збільшення питомої ваги шахрайств порівняно з іншими кримінальними правопорушеннями проти власності, що

підтверджує обмеженість ефективних засобів і методів протидії аналізованим протиправним проявам.

Проблемні питання розслідування шахрайств у різні роки вивчали: О. В. Курман, який розробив методику розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами (2002); Т. А. Пазинич приділила увагу криміналістичній характеристиці шахрайств та основним положенням їх розслідування (2007); Н. В. Павлова виявила особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла (2007); А. А. Сандрачук досліджував основи виявлення та розслідування шахрайства з об'єктами нерухомості, що перебувають у приватній власності (2007); І. М. Попова вивчала розслідування шахрайств, пов'язаних із залученням коштів громадян на будівництво житла (2011); О. Л. Мусієнко запропонував теоретичні засади розслідування шахрайства у сучасних умовах (2007); С. В. Головкін сформував криміналістичну характеристику шахрайства відносно власності особи та її використання на початковому етапі розслідування (2008); І. В. Іщук аналізувала початковий етап розслідування шахрайств у сфері страхування автотранспортних засобів (2010); С. С. Чернявський розробив теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства (2010); А. І. Анапольська дослідила специфіку розслідування шахрайств і пов'язаних із ними злочинів, вчинених у сфері функціонування електронних розрахунків (2011); Т. В. Охрімчук приділила увагу криміналістичній характеристиці шахрайств з фінансовими ресурсами та основним напрямом розслідування (2011); Д. Г. Терьохін досліджував початковий етап розслідування шахрайства, вчиненого шляхом незаконного отримання цільового споживчого кредиту (2011); Є. В. Дехтярьов виявляв особливості розслідування шахрайств, вчинених у сфері виконання господарсько-договірних зобов'язань (2011); А. В. Крижевський сформував криміналістичну характеристику шахрайств у сфері мобільного зв'язку (2012); С. М. Князев досліджував розслідування шахрайства, вчиненого способом фінансової піраміди (2012); Т. О. Мудряк присвятила дисертацію проблемі криміналістичного забезпечення розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами (2013); Н. Ю. Кириленко розробила методику розслідування шахрайства у сфері побутових відносин (2013); С. В. Самойлов проаналізував особливості розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі інтернет (2014); С. С. Кузьменко упроваджував алгоритми розслідування шахрайства, пов'язаного з інвестуванням коштів у будівництво

об'єктів нерухомості (2019); В. О. Ковальчук запропонувала власний підхід до формування методики розслідування шахрайства, пов'язаного із діяльністю кредитної спілки (2020).

Актуальність шахрайств, в першу чергу, зумовлена широким спектром «географії» таких злочинних посягань, можливістю маскування шахраями своїх неправомірних дій під цивільно-правові відносини, нормативно-правовою неврегульованістю соціально-економічної сфери, загостренням економічної та політичної ситуації в державі, тощо [2, с. 259].

Упродовж останнього часу, значного поширення дістало шахрайство вчинене специфічним способом, сутність якого полягає у здійсненні навмисних корисливих дій щодо обману та зловживання довірою під приводом проповідування віровчень та виконання релігійних обрядів.

Зазначений різновид злочину, ми розглядаємо як спосіб вчинення шахрайських дій, спрямованих на заволодіння майном та/або іншими цінностями громадян шляхом обману та/або зловживання довірою, який поєднує різноманітні засоби та методи за допомогою яких у потерпілих створюється хибне уявлення про законність такої діяльності та її відповідності існуючим нормам та канонам.

Виникнення криміналістичної методики є результатом інтеграції та диференціації наукових знань, поєднання передових досягнень криміналістичної техніки й тактики з метою забезпечення оптимальної організації розслідування злочинів і судового розгляду певних категорій кримінальних проваджень [3, с. 9].

На наше переконання, методика розслідування конкретного злочину має будуватися поетапно й послідовно, шляхом узагальнення конкретних рекомендацій щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій на всіх етапах розслідування, від моменту виявлення злочину або отримання інформації про подію злочину до застосування профілактичних заходів, з урахуванням змісту слідчих ситуацій та криміналістичних версій.

Змістовна сторона діяльності слідчого під час розслідування кримінальних проваджень за фактами шахрайств, вчинених із використанням релігійних обрядів або під приводом проповідування віровчень, спрямована на виявлення, фіксацію та дослідження доказової інформації, перш за все, повинна бути алгоритмізована у чітку послідовність застосування засобів, прийомів та методів криміналістичної тактики. Водночас, така алгоритмізація дозволить сформувати типовий, притаманний

досліджуваній категорії злочинів, перелік основних елементів криміналістичної характеристики та визначити: специфічні риси та властивості особи злочинця та обраного ним протиправного способу дій; особливості потерпілої особи та характеристики предмету злочинного посягання; відомості про обстановку вчинення злочину та використані засоби і знаряддя, а також з'ясувати їх значення для процесу розслідування.

Таким чином, систематизація криміналістично значущої інформації, організаційних та тактичних особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а також форм використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств, вчинених під приводом проповідування віровчень та виконання релігійних обрядів, дозволить здійснити розробку науково обґрунтованої методики розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії.

Список використаних джерел

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. Форма № 1 (місячна): наказ Генеральної прокуратури України від 23 жовт. 2012 р. № 100. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&c=fo.

2. Курята Л. Л. , Мировська А. В. Обстановка шахрайства, вчиненого під приводом проповідування віровчень та виконання релігійних обрядів та її значення для розслідування. *Підприємництво, господарство і право*. № 5. 2021. С. 258–262.

3. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків: Апостіль, 2012. 304 с.

Кушнір Сергій Сергійович,
здобувач кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ

НОВЕЛИ АНТИРЕЙДЕРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним із пріоритетних напрямів сучасної державної політики України є інтеграція у міжнародний економічний простір задля стрімкого економічного та соціального розвитку держави. Такого результату можна досягти за умови створення сприятливих умов для заняття господарською діяльністю та її захисту від незаконних посягань. Водночас, можливість захистити право власності, відстояти інтереси в спілкуванні з державою та конкурентами – ключовий параметр для кожного інвестора при